

Aleksandra Radziewska-Wyłudek

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0001-8668-0833

DOI <https://doi.org/10.21697/ucs.2023.32.2.09>

Nota sprawozdawcza z ogólnopolskiej konferencji naukowej Społeczne i etyczne aspekty rozwoju i wykorzystania sztucznej inteligencji (Warszawa, 24.10.2023 r.)

Wydarzenie zatytułowane *Społeczne i etyczne aspekty rozwoju i wykorzystania sztucznej inteligencji* zostało zorganizowane przez Pracownię Społecznych Problemów Współczesności Instytutu Nauk Socjologicznych oraz Centrum Katolickiej Nauki Społecznej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w dniu 24 października 2023 r. w reprezentacyjnej Auli Schumana Uniwersytetu.

Pojęcie sztucznej inteligencji, utworzone przez Johna McCarthy'ego w 1956 r., zyskuje obecnie ogromną popularność dzięki projektom takim jak Chat GPT czy Open AI. Ich szybki rozwój z dużym prawdopodobieństwem doprowadzi do kolejnych, jeszcze bardziej radykalnych, zmian społecznych. Zarazem sami twórcy projektów rozwoju SzI podnoszą problem etycznych aspektów związanych z jej rozwojem i wykorzystaniem. Dyskusje i rozważania na ten temat, a także pierwsze próby uregulowań prawnych (EU AI Act) zostały już podjęte. Nie ulega jednak wątpliwości, że potrzeba w tym względzie stałego i pogłębionego namysłu środowisk naukowych.

Dlatego Pracownia Społecznych Problemów Współczesności Instytutu Nauk Socjologicznych oraz Centrum KNS Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie podjęły się organizacji ogólnopolskiej konferencji naukowej, w trakcie której w sposób szczególny dyskutowano aspekty społeczne i etyczne wspomnianych procesów. Uroczystego otwarcia konferencji naukowej dokonał w imieniu organizatorów prorektor ds. finansowych UKSW Konrad Raczkowski, podkreślając wpływ sztucznej inteligencji na otaczającą rzeczywistość. Wprowadzenie do tematyki konferencji wygłosił z kolei dyrektor Instytutu Nauk Socjologicznych i przewodniczący Rady Dyscypliny Naukowej w obszarze nauk socjologicznych ks. Artur Wysocki.

W trakcie wydarzenia wygłoszonych zostało 15 referatów w trzech sesjach. Pierwszy referat, w sesji moderowanej przez Krzysztofa Wieleckiego, wygłosili Mariusz Wojewoda oraz Małgorzata Suchacka. Opracowanie pt. *Nowe technologie i sztuczna inteligencja – wyzwania etyczne i problem społecznej akceptacji* stanowiło analizę możliwości stworzenia technologii SzI przyjaznej dla człowieka. Autorzy przedstawili, w jaki sposób Polacy traktują narzędzia nowej technologii, do czego ją wykorzystują, w czym dostrzegają zagrożenia. W referacie odwołano się do badań wykonanych na reprezentatywnej próbie badawczej Polaków w 2022 r.

Kolejne wystąpienie, zatytułowane *Sztuczna inteligencja wobec testu wartości autotelicznych*, wygłosił Leszek Korporowicz. W swoim referacie mówił o swoistym kulcie i mitycznym wyobrażeniu zakresu możliwych zastosowań sztucznej inteligencji, które okazują się łatwe do zdemaskowania poprzez aksjologiczną charakterystykę jej zasadniczo instrumentalnego charakteru. W zderzeniu z charakterystyką wartości autotelicznych ukazują swoją słabość i nieadekwatność, ujawniając pułapkę posthumanistycznych wizji człowieka, które uciekają od atrybutów jego człowieczeństwa jako kategorii całkowicie niezrozumiałej i zbędnej.

Trzeci referat w tej części konferencji wygłosiła Sylwia Jaskuła. Tytuł jej wystąpienia to *Sztuczny nauczyciel – prawdziwe konsekwencje wychowawcze*. Prelegentka podkreśliła, że najważniejszą dziedziną, na którą sztuczna inteligencja będzie miała fundamentalny wpływ, jest edukacja. Choć można wskazać wiele zalet wynikających z wdrażania sztucznej inteligencji do procesów kształcenia, to wykorzystywanie jej w procesach wychowania wzbudza już na obecnym etapie istotne obawy moralne i społeczne. W świetle referatu niepokój dotyczący depersonalizacji i względy etyczne powinny występować na pierwszym planie w dyskusjach dotyczących zastosowania sztucznej inteligencji w edukacji, podkreślając potrzebę starannego rozważenia zakresu jej wdrożenia.

W kolejnym wystąpieniu Małgorzata Gruchola zadała pytanie: „Czy sztuczna inteligencja może stać się «religią» współczesnego człowieka? Wyniki z badań”. Celem jej referatu była analiza technologii sztucznej

inteligencji przez pryzmat podstawowych cech religii w ujęciu socjologicznym. Podczas wystąpienia przedstawione i poddane krytycznej analizie zostały wyniki ogólnopolskich badań przeprowadzonych przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie.

Pierwszą część konferencji zamknęło wystąpienie Agnieszki Zduniak, która wygłosiła referat pt. *Dylematy moralne w zastosowaniu sztucznej inteligencji*. Autorka przedstawiła podstawowe dylematy, jakie rodzi rozwój sztucznej inteligencji dla społeczeństwa, biorąc pod uwagę podstawowe zasady życia społecznego.

W drugiej części, moderowanej przez Henryka Skorowskiego, pierwszy referat zatytułowany *Koncepcje wykorzystania nowych technologii, a w tym SzI w rozbudowie modelu Avatar* wygłosili Piotr Maśloch oraz Dawid Orłowski z Akademii Sztuki Wojennej. Przedstawili sposób wykorzystania zaprojektowanego przez nich awatara w urzędach publicznych, efektywność jego działania oraz sposób postrzegania tego rodzaju pomocy w załatwianiu spraw urzędowych przez klientów urzędów.

W trakcie tej części uczestnicy i prelegenci wysłuchali również wystąpienia Łukasza Sarowskiego reprezentującego Katolicki Uniwersytet Lubelski, który wygłosił referat pt. *Interakcja człowiek–AI w świetle kształtującej się „kultury robotycznej”*. Autor poddał analizie nowe typy związków społecznych opierających się na interakcji człowiek–AI. Celem wystąpienia była próba wskazania potencjalnych konsekwencji społecznych wynikających z projektowania coraz bardziej zaawansowanych interaktywnych urządzeń.

W kolejnym zbiorczym referacie autorstwa czworga badaczy: Marzeny Piotrowskiej-Trybull, Kariny Górskiej-Rozej, Marleny Niemiec i Wiesława Krzeszowskiego z Akademii Sztuki Wojennej, zadano pytanie, czy japoński program *Society 5.0*, który ma na celu przezwyciężyć stagnację gospodarczą za pośrednictwem nowych technologii, pozwoli podwyższyć odporność na ekonomiczne zmiany koniunktury w społecznościach na poziomie lokalnym i czy jako społeczeństwo jesteśmy na to przygotowani.

Z kolei w ostatnim referacie w tej sesji, zatytułowanym *Sztuczna osoba?*, Stanisław Buda podzielił się refleksjami dotyczącymi mechanizmów działania człowieka, systemu inteligentnego, inteligentnego agenta oraz podmiotu superinteligentnego.

Drugą część konferencji zamknęło wystąpienie Agnieszki Szymańskiej, reprezentującej Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, zatytułowane *Sztuczna inteligencja i systemy ekspertowe w diagnozie i pomocy psychologicznej i psychoterapeutycznej*. Autorka przybliżyła działanie systemów ekspertowych, w tym sposoby tworzenia reguł przy pomocy algorytmów. Omówione zostały możliwości systemu jako nie tylko interaktywnej bazy danych, ale także interaktywnego centrum badawczego oraz możliwości systemu w przechowywaniu wiedzy pozyskanej od ekspertów i dalszego wykorzystywania jej przez system. Dyskusji poddany został aspekt etyczny stosowania systemów ekspertowych w badaniach psychologicznych, w tym szczególnie problem poufności zebranych danych oraz udzielania informacji zwrotnych.

Trzecią sesję, zamykającą całą konferencję, moderował ks. Artur Wysocki. Pierwsze wystąpienie w tej części, zatytułowane *Chat GPT, BARD, ERNIE – czy algorytmy sztucznej inteligencji to uczeni cyfrowego jutra?*, wygłosiła Anna Turner z Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk. W referacie ukazała, jak cyberprzestrzeń stała się niepostrzeżenie kolejnym istotnym wymiarem życia społecznego i kulturalnego już prawie na całym świecie. W swoim wystąpieniu autorka mówiła o trzech aspektach: 1) konsekwencjach nieuchronnych przeobrażeń kultury eksperckiej środowiska naukowego; 2) oddziaływaniu nowych technologii na funkcjonowanie wirtualnej przestrzeni wpływu i 3) roli chatbotów – algorytmów sztucznej inteligencji, które mogą diametralnie zmienić sposób, w jaki ludzie wchodzi w interakcję z technologią.

Andrzej Juros z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, w wystąpieniu pt. *Doświadczenie użytkowników (user experience) w projektowaniu nowych rozwiązań technologicznych opartych na sztucznej inteligencji*. Przykład osób ze szczególnymi potrzebami, podkreślił potrzebę angażowania się socjologów w umacnianie uczestnictwa osób ze szczególnymi potrzebami w procesy kształtowania nowych technologii (np. medycznych) wykorzystujących SzI. Przedstawił interesujące wyniki badań realizowanego przez siebie projektu.

W referacie *Rola sztucznej inteligencji w walce z mową nienawiści w mediach społecznościowych* Anna Leszczuk-Fiedziukiewicz z Uniwersytetu w Białymstoku dokonała refleksji nad rolą sztucznej inteligencji w polityce mediów społecznościowych dotyczącej walki z mową nienawiści. Referat miał na celu odpowiedzieć na pytanie, jakie szanse i zagrożenia stoją przed sztuczną inteligencją w moderowaniu treści cechujących się ksenofobią, rasizmem, obrażających i upokarzających adresatów w komunikacji on-line.

Reprezentujący uczelnię organizującą konferencję Marcin Choczyński wygłosił referat *Sztuczna inteligencja a cybernetyczne modelarstwo społeczne – na skrzyżowaniu prognostyki i fantastyki socjologicznej*. Podstawowe pytania przedstawionego referatu dotyczyły tego, w jaki sposób SzI wykreuje społeczeństwo przyszłości, czym będzie się kierowała i co będzie celem takiego wymodelowania. Jako kontekst swoich rozważań prelegent przedstawił różne dotychczasowe próby modelowania społecznego.

Ostatni referat konferencji, autorstwa Piotra Bindera z Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, nosił tytuł: *Czy AI zmieni oblicze badań jakościowych w naukach społecznych?* Tezą wystąpienia było twierdzenie, że rozpowszechnienie narzędzi, których podstawą są LLMs, będzie miało poważne konsekwencje dla badań jakościowych w naukach społecznych z uwagi na to, że (a) ich metodologia opiera się w przytłaczającej większości właśnie na analizach tekstów; (b) charakteryzuje je daleko posunięte metodologiczne i technologiczne skostnienie. W referacie, na przykładzie zrealizowanych w IFiS PAN w latach 2020–2022 podłużnych badań jakościowych, omówione zostały praktyczne i etyczne aspekty zastosowania wybranych narzędzi wykorzystujących komponenty AI.

Zakończeniem konferencji była dyskusja, do której zaproszono wszystkich prelegentów, gości, pracowników oraz studentów UKSW. Ożywiona wymiana myśli i spostrzeżeń pomiędzy uczestnikami potwierdziła, jak ważne i potrzebne jest dzielenie się wiedzą i doświadczeniami badawczymi pomiędzy różnymi ośrodkami akademickimi w Polsce, zwłaszcza w nowych i niosących ze sobą wiele niewiadomych zagadnieniach, do których należy sztuczna inteligencja.